

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחה ולשמירה על חיילנו במלחמה להחזרת החטופים בריאים ושלמים ולרפואת הפצועים

נושא השבוע: ברכות שונות (ד')

יד' חשון תשפ"ה 1551 (שנה ל')

ההפטרה: "וואשה אחת" (מלכים ב ד')

פרשת וירא

"ויאמרו אליו איה שרה אשתך" (יז, ט)

כדי לשגר לה כוס של ברכה (רש"י).

מכאן אנו למדים שאברהם היה מברך על המאכלים שהיה רוצה לאכול, שהרי שיגר כוס של ברכה, זה כוס יין שהיו נוהגים לברך עליה בסוף הסעודה לאחר ברכת המזון. ומה אברהם אבינו שלא נצטוו לברך, בכל זאת היה מברך על מה שאכל ואף אמר לאורחיו שיברכו על מה שמגיש לפניהם, קל וחומר אנו שאנו מצווים, חייבים אנו להקפיד ולברך על מה שאנו אוכלים ברכה ראשונה ואחרונה כראוי.

"ותאמר שרה צחוק עשה לי אלוהים כל השומע יצחק לי" (כא, ו)

"יצחק לי" - ישמח עלי, ומדרש אגדה: הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפילות נענו עמה ורב צחוק היה בעולם (רש"י).

ברכה ירדה לעולם ביום בו נולד יצחק, שאף הוא נקרא כן על שם השחוק הגדול והשפע שירדו לעולם עם לידתו. ועולה השאלה: לשם מה ירדו שפע וברכה לעולם כולו, גם לנכרים עובדי אלילים?

מסביר רבי ישראל מרז'ין זצ"ל: אם רק שרה היתה נפקדת שלא כדרך הטבע, לא היתה יותר בחירה חופשית בעולם, מאחר ונס כה עצום שאישה בת 90 יולדת מוכיח את עזרתו וישועתו של בורא עולם. לפיכך הצניע הקב"ה את הברכה שתראה כטבע ושיגרה וגם עקרות נוכריות נפקדו וחולים גויים נתרפאו וכך תישאר הבחירה החופשית. שכן אילו רק צדיקים היו מתברכים ומצליחים, היו כולם באים אליהם ושומעים לדבריהם ללא עוררין.

בשכר מצות הכנסת אורחים

אחד מארגוני החסד הבולטים ברחובות הינו "ארגון עזרת חולים", שביזמתו נחנכה ומתנהלת מלונית בבית חולים קפלן בעיר, אשר משמשת כ"בית הכנסת אורחים" ללינה וסעודות שבת וחג למלוויהם של יולדות וחולים בתנאי בית מלון ללא תשלום. המלונית מתנהלת ע"י זוג מארח תורן הדואג לרווחתם של האורחים הבאים בשערינו. למשימה זו משתדל הארגון לאתר זוגות שטרם זכו לפרי בטן מאחר ולהם קל יותר להגיע ועם הזמן שמו לב לתופעה שחזרה על עצמה, מאותם זוגות שהפעילו את המלונית החלו להגיע בשורות טובות בזה אחר זה. השמועה המשמחת עשתה לה כנפים ותור ארוך של זוגות השתרך כדי לזכות ולשמש כזוג מארח במלונית. ראש הארגון התקשר לאחד הזוגות שהמתינו זמן רב כדי להזמין להפעיל את המלונית אולם הם השיבו שזה כבר לא אקטואלי. שביקש הסבר לדבריהם הם השיבו כי לאור העובדה שלא זכו לפרי בטן למעלה מ- 10 שנים וחיייהם מלווים במתיחות רבה, הציע להם רב חשוב להיפרד ולפתוח דף חדש בתקווה שיהיה מוצלח יותר, "כרגע אנו עסוקים בחלוקת הרכוש המשותף לקראת הפרידה". ראש הארגון נחרד לשמע הדברים ואמר: "אנא הפסיקו את החלוקה ביניכם, בואו לכאן בשבת הבאה כדי לארח, ובעזרת השם תזכו להזמין את רבכם כסנדק ואותי כמוהל!". לאחר התייעצות קצרה הם החליטו לקבל את ההצעה ולעשות כדבריו, ואכן כעבור שנה הם בישרו בהתרגשות כי נולד להם בנם בכורם והוא שימש כמוהל לרך הנולד, אולם הסיפור עדיין לא תם....

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 4:42-4:39 * סוף זמן ק"ש 8:15-8:18

ציאת שבת: 5:45

ציאת שבת: 5:12

כניסת שבת: 4:22

כעבור מס' חודשים הם ביקשו שוב לבוא ולארץ במלונית, אך המנהל הסביר להם שיש זוגות רבים שטרם נפקדו, לבסוף הוא נעתר לבקשתם והציע להם להגיע בשביעי של פסח, הם נענו בשמחה והוא הזכיר להם להגיע שעתיים לפני החג. הוא המתין להם כפי שסוכם אך הם לא הגיעו, לכן הוא החליט להזמין זוג אחר מתושבי העיר המצפים גם הם לישועה. כמחצית השעה לפני הדלקת נרות הופיע לפתע הזוג הראשון והמנהל היה אובד עצות, לבסוף החליט הזוג המקומי לוותר כשהמנהל אמר להם: כשם שמקבל שכר על הדרישה יקבל שכר על הפרישה", ואכן לאחר זמן קצר נולדו לזוג השני תאומים. (ומתוך האור)

מעשה שהיה

כוס המים שהחזירה בתשובה

סיפר הרב דוד סופר שליט"א (אזור ז' אשדוד): המעשה אירע בשנת תשנ"ד בעת

שישימשי כוועד בנין בו גרתי ברח' שלמה בן יוסף 14 באזור ו'.

יום אחד התקלקלה המעלית של הבניין והזמנתי טכנאי של מעליות "צום" לתקן את המעלית, לאחר התיקון הגיע אלי הטכנאי כוועד הבית כדי לקבל את הכסף עבור עבודתו. הזמנתי אותו להיכנס, ובזמן שהכנתי לו את הצ'ק שאלתי אותו אם אפשר להציע לו לשתות משהו, הוא ביקש כוס מים.

כשהבאתי לו את כוס המים (הטכנאי לא היה שומר תורה ומצוות) אמרתי לו: "המתן רגע אל תשתה", הבאתי לו כיפה ואמרתי לו שכשמארח אני מבקש ממנו שישים כיפה ויברך על המים, כי כך ציווה הקב"ה, אך ומאחר והוא לא ידע לברך ברכתי איתו מילה במילה, ולאחר מכן קיבל את התשלום על התיקון והלך לו.

....לאחר שנתיים כשכבר לא הייתי כוועד הבית, פגשתי יום אחד את הטכנאי הנ"ל שבא לתקן שוב את המעלית אך בקושי הכרתי אותו, הוא היה מעוטר בציצית וזקן וכיפה גדולה היתה מונחת על ראשו, הייתי סקרן לדעת כיצד זכה לחזור בתשובה, ושאלתי אותו והוא ענה לי כך:

"ידע לך שהכל בזכותך, וחזרתי בתשובה התחילה מאותה כוס מים שהגשתי לי לברך ולשתות לפני שנתיים, כשנכנסתי לביתך וראיתי את המידות הטובות שלך ושל משפחתך, את טוב ליבכם, את השמחה וקבלת הפנים הנלהבת שלכם כבר אז התחלתי לחשוב מדוע לא לנסות את עולם היהדות, עולם התורה והמצוות, וכששמתי את הכיפה על ראשי חשתי צמרמורת חזקה והתרגשות עצומה כאילו אני ממליך עלי את בורא העולם, וכשברכתי הרגשתי הודאה עצומה לבורא עולם על כל הטוב שברא בעולמו. זה כל כך חדר עמוק לתוכי, הרגשתי שאני מצהיר בזאת אמונים לבורא העולם שזו הדרך שאני מתכוון ללכת בה וזהו. כשהלכתי הביתה ידעתי שאני כבר אדם אחר, והתחלתי ללכת לשעורי תורה ולאט לאט התחזקתי עד שהגעתי עד הלום.

הלכות ברכות שונות

פינת ההלכה

ברכה ד':

השאלה: האם דבר שמברך עליו לאוכלו או להריח בו צריך לאוחזו בידו? ואם כן האם זה משנה באיזו יד?

הדין ההלכתי: לגבי אדם רגיל – כתב השולחן ערוך (סי' כו ס"ז): כל דבר שמברך עליו לאוכלו או להריח בו צריך לאחוז ביד ימין בשעת הברכה, ולמדו זאת מגמרא ברכות (מנ:).

בפוסקים הובאו מס' טעמים למה לאחוז בימין דווקא:

- * לפי שיד ימין היא החשובה ומכוח חשיבותה יש לעשות בה את המצוות (משנ"ב סי' כו ס"ק יח).
- * ע"פ המקובלים יש להעדיף תמיד את יד ימין הרומזת להתגברות החסדים (פסקי תשובות סי' כו ס"טו).
- * לפי שיד ימין היא היד החזקה וכשעושה את המצוות ביד שמאל [היד החלשה] נראה כעושה את המצוות כלאחר יד (ש"ת דברי מרדכי לגאון מרדכי פריצבורג ח"אור"ח סי' טו אות ג).

לגבי אדם שמאלי [איטר יד]

בשולחן ערוך כתוב (סי' תנ"א ס"ג): איטר נוטל לולב בימין ואתרוג בשמאל ככל בני האדם, לפי שהולכים לפי ימין ושמאל של העולם ולא ימין ושמאל שלו.

והרמ"א (סא) חולק ואומר שהולכים אחר הימין של האיטר, ולכן ייטול לולב ביד שמאל ואתרוג בימין * לאשכנזים – יוצא לפי דברי הרמ"א – ששמאלי [איטר] צריך לאחוז ביד שמאל כל דבר שרוצה

לברך עליו לאוכלו או להריח בו (משנ"ב סי' רז ס"ק יח) הטעם: לפי שזו היד החזקה שלו (ס).

* לספרדים – יוצא לפי דברי השולחן ערוך – ששמאלי צריך לאחוז ביד ימין כל דבר שרוצה לברך לברך עליו לאוכלו או להריח בו. הטעם: אע"פ שיד ימין שלו היא היד החלשה, מ"מ כלפי העולם יד ימין היא החשובה ולכן עליו לאחוז בה (הליכות ברכות לרז אופיר מלכא סי' רז ס"טז).
[לכאורה השולחן ערוך סותר את עצמו לפי שכתב (סי' קפג ס"ה): "יש מי שאומר שאם המברך איטר יד, אוחז כוס ברכת המזון בימינו, שהיא שמאל כל אדם".

ויש לומר שיעיקר דעת שולחן ערוך הוא בסי' תרנא הלכות לולב שאיטר נוטל ביד ימין, ככל אדם (מר"ן החיד"א דברכי יוסף סי' קפג ס"ק ז, כה"ח סי' קפג ס"ק כט, הלכה ברורה לרש"י דוד יוסף סי' קפג ס"כא ועוד)].

הפתרון הלכה למעשה:

- אדם רגיל צריך לאחוז ביד ימין כל דבר שמברך עליו לאוכלו או להריח בו (שו"ע סי' רז ס"ד). וה"ה בכל דבר מצווה כגון: לולב, שופר וכדו' שצריך לאחוז המצווה ביד ימין (הלכה ברורה ס"ט) וכן כשמושיט לו חברו ספר תורני יקבלנו ביד ימין (משנ"ב סי' יח).
בדיעבד אם ברך ברכת הנהנין על דבר מאכל כשהוא אוחז ביד שמאל יצא ידי חובה, ואפילו אם ברך כשהוא מונח לפניו יצא (הלכה ברורה ס"ט).

אדם שהוא שמאלי [איטר יד]

בתפילין – מניח ביד ימין שהיא ידו החלשה בין לספרדים בין לאשכנזים (שו"ע סי' כז ס"ו).

לגבי שאר מצוות – אשכנזים – שמאלי צריך לאחוז ביד שמאל כל דבר שרוצה לברך עליו

לאוכלו או להריחו (הרמ"א סי' תרנא ס"ג, משנ"ב סי' רז ס"ק יח).

ספרדים – שמאלי צריך לאחוז ביד ימין (ברכי יוסף סס, הלכה ברורה סס, כה"ח סס).

אולם במצוות שיש לאחוז זמן רב ביד כגון: ברכת המזון על כוס וחושש שישפך היין מידו,

יכול לאחוז ביד שמאל שהיא ידו החזקה (הלכה ברורה סס, הליכות עולם סס).

* כל דין זה הוא רק לכתחילה, ובדיעבד אם נטל ביד השנייה יצא ידי חובה (סס).

ברכה ה:

השאלה: כיצד אפשר לתת לאכול ליהודי שאינו שומר תורה ומצוות, שהרי מכשילו כשאוכל ללא

נטילת ידיים וללא ברכות ועובר בזה על "לפני עיוור לא תיתן מכשול"?

הדין ההלכתי: בגמרא חולין (קז:): נאמר: שאסור להאכיל פת למי שאינו נוטל ידיו לפני האוכל משום

"ולפני עיוור לא תיתן מכשול" (ויקרא יט, יד). וכן פסק הרמ"א (סי' קסג ס"ב).

ומבואר באחרונים (פרי"ג סס, הלכה ברורה סי' קסט ס"ה ועוד) שהאיסור דווקא כשהלחם שייך לנותן ולא לאוכל, אבל אם שייך לאוכל כיוון שיכול לקחת בעצמו אין כאן איסור של "לפני עיוור". וגם משום מסייע לדבר עבירה אין כאן שכל האיסור בדבר שהוא מהתורה מה שאין כן כאן שאיסור אכילה ללא נטילת ידיים איסורו מדרבנן.

עוד מבואר (באה"ל אסור להאכיל) שדווקא בנותן לו לאכול מיד אבל בלוקח לביתו מותר ליתן לו, שמי יודע שיאכל שם בלי נטילת ידיים.

* עוד מובא בשולחן ערוך (סי' קסט ס"ב) לא ייתן לאכול אלא למי שיודע בו שיברך, ומוסיף הרמ"א (סס) ויש מקילים אם נותן לעני בתורת צדקה.

מדברי הרמ"א משמע כשיש ספק אם ייטול או שלא יברך אין איסור, ורק כשוודאי לו שלא יעשה כן לא ייתן אפילו בתורת צדקה. ומדברי שולחן ערוך משמע שאפילו בספק אם יברך, לא ייתן לאורח לאכול ולשתות (משנ"ב ס"ק יז).

השאלה שעומדת לפנינו היא איסור תורה של "לפני עיוור לא תיתן מכשול" לאיסור דרבנן של אכילה ללא ברכה, מ"מ יש מצבים שיכול לעבור "לפני עיוור לא תיתן מכשול" לאיסור דאורייתא של שנאת ישראל – שהרי אם לא נגיש לפני האורח החילוני מאכל ומשקה הוא יפגע מכך וע"י זה יכשל באיסור חמור של שנאת ישראל שחמור יותר מאכילה ללא ברכה. ועוד שאחינו החילונים יאמרו על שומרי התורה שהם גרועים במידותיהם ובהתנהגותם שאין להם דרכי נימוס ולא מבינים שלא נותנים להם משום איסור מאכל ללא ברכה. לכן השתדלו הפוסקים לצרף מס' התרים כדי להתיר במצבים מסוימים כדלקמן:

הפתרון הלכה למעשה:

- בתי מלונות, מסעדות, קטרינגים וכיו"ב רשאים למכור מאכל ומשקה לחילונים שאינם

נוטלים ידיים ולא מברכים על מאכלים שאוכלים (ילקו"י ח"ד ברכות כרך א עמ' תרעב, ואין למו

מכשול לרז אברהם ישראל ח"א פ"ה ס"א, פסקי תשובות סי' קסט ס"ד, עיין בהלכה ברורה סי' קסט ס"ה).

וכן הדין בהשכרת אולם שמחות (ילקו"י סס, ואין למו מכשול סס).

הטעם: שאין האיסור חל רק כשנותן משלו במתנה אבל לא כשמוכר לחברו את האוכל ונחשב

שאוכל מתוך שלו וגם יש באפשרותו לקנות כן בכל מקום (כה"ח סי' קסג ס"ק טוב, פסקי תשובות ס).

מ"מ טוב שתהיה פינה לנטילת ידיים וברכונים לברכת המזון ואין למו מכשול ס).

דוגמא ממעשה שהיה: מובא בפרשת תולדות שעשו אמר ליעקב "הלעטיני מן האדום הזה" לכאורה היאך היה רשאי יעקב לתת לאחיו עשו לחם ועדשים, הרי מן הסתם לא היה עשו נוטל ידיו לפני אכילת לחם וגם לא היה מברך עליו וכן מפרש הפסוק "ויאכל" בלי נטילה ובלי ברכה "וישת" בלי ברכה "ויקום וילך" בלי ברכת המזון והרי רבותינו קיימו את כל התורה כולה לפני שניתנה אם כן כיצד עבר יעקב על "לפני עיוור לא תיתן מכשול"? אלא יש לומר שבתחילה מכר לו יעקב את הלחם והעדשים תמורת הבכורה שכתוב "וימכור את בכורתו ליעקב וייתן לו לחם ונזיד עדשים", ובאופן זה אין איסור של "לפני עיוור" (סו"ת בית ישרא'ל לנלא ח"א סי' כח, ואין למו מכשול ס).

- אדם שרוצה להזמין את חברו שאינו שומר תורה ומצוות למסעדה על חשבונו וידוע לו שחברו לא יברך ולא יטול ידיו, אין להקל בזה ושב ואל תזמין עדיף. על כל פנים אם עושה כן כדי לקרב את חברו לעבודת ה' ע"י סעודה המקרבת את הלבבות (סנהדרין קג:) ואומר לו דברי תורה על השולחן ושאר דברי חיזוק והתעוררות וכיו"ב אז יש להקל בזה.

הסבר: שכל האיסור של "לפני עיוור" שאסרה התורה הוא משום שגורם רע לחברו בזה שמכשילו באיסור, אבל כשכוונתו לטובת חברו כגון: כשרוצה לקרבו לצור מחצבתו ע"י סעודה אין בזה איסור (סו"ת תשובות והנהגות לגר"מ שטרנבוך ח"א יו"ד סי' תפג, סו"ת יפה נוף – פנחס סי' ב, ואין למו מכשול ס).

דוגמא ממעשה שהיה: "ערכים" הגוף העולמי שעוסק בתשובה, מחזיק מס' מקומות בעולם כהודו וכדו' בית שנקרא "בית היהודי", בו ניתנים אוכל ושתיה ללא תשלום לצעירים היהודים שמסתובבים ומטיילים שם ומחפשים את עצמם במטרה לקרבה.

- מותר להזמין קרובי משפחה וחברים שאינם שומרי תורה ומצוות לבר מצוה או חתונה שבאולם אף על פי שיתכן שלא יטלו ידיהם ויאכלו בלא ברכה תחילה וסוף. הטעם: אין המארח נותן את האוכל לפני האורח החילוני אלא רק גורם לכך במה ששלח לו הזמנה ועוד שהאורח יכול להשיג את האוכל גם במקום אחר, וגם אם לא יזמינו יותר וישנא את שומרי המצוות.

הנכון הוא שבעת שבעלי השמחה משלמים מקדמה לבעל האולם יזכו את דברי המאכל לאורחים, יש אומרים שבזה אין מסייע ובפרט שהם נותנים מתנה ששווה למחיר האוכל. ויש מדקדקים להפקיר את המאכלים סמוך לחתונה בפני שלשה (ילקו"י זככות עמ' תרע"א ס"א, ילקו"י שובע שמחות ח"א חופה וקידושין פ"ט ס"ט).

- אדם חילוני המבקש מחברו הדתי בעבודה להכין לו כוס תה וכדו' מותר לחברו להכין עבורו אע"פ שחברו ישתה ללא ברכה.

הטעם: האוכל לא שייך לחבר הדתי אלא למקום העבודה לכן חברו אוכל מתוך שלו וגם יכול להכין לעצמו לבד, באופן זה אין איסור "בפני עיוור" (הליכות זככות לרב ראופי מלכא סי' קסג ס"א).

- ספרדים: אם בא לביתו אורח מכובד שאינו שומר תורה ומצוות, אבל מוקיר תורה ולומדיה, ואם לא יכבדהו ישנא את לומדי התורה, וכן מכירו וידוע שאם יבקש ממנו לברך או ליטול ידיים יפגע, יש להקל ליתן לפניו מאכל ומשקה, אף שאינו מברך. ואם הזמינו לסעוד בביתו, נכון שיבקש ממנו בלשון רכה שייטול ידיו ויברך. ואם אי אפשר לבקש ממנו דבר זה, ומן הסתם לא ישמע לו, [ויש לאורח זה הוקרה לתורה ותלמידי חכמים], ואם לא יגישו לפניו לאכול יתכן ויבא לידי שנאה לשומרי התורה, מותר לכבדו באכילה ושתיה, אף שאינו מברך תחילה וסוף כדי שלא להכשילו בדבר גדול שאח"כ חלילה ישנא את התורה ולומדיה. ואם אפשר יאמר לו שיכוון לברכת המוציא שהוא כבעל הבית מברך, וכן לברכת המזון ויוצא בזה מדין שומע כעונה (ילקו"י ח"ד זככות כרך א עמ' תרס"ז ס"ח).

אשכנזים: המארחים אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות ונותנים לפניו מאכל ושתיה, צריכים לבקש מהם שייטלו ידיהם ויברכו על המאכל והשתיה לפני ואחרי, וגם יציעו להם לכסות ראשם בעת הברכה, ואם בכל זאת אינם נענים ואינם מברכים אין זה עניינם ואינם עוברים על איסור "לפני עיוור".

אם יש חשש של פגיעה בכבוד הזולת בזה שיציעו לו לברך או שברור שהוא לא יענה בחיוב לבקשה מוטב שלא להציע לו לברך, ואפשר לכבדו באכילה ושתיה אם יגרם חילול כבוד שמים במניעת כיבוד זה, שיאמרו שאין לשומרי תורה נימוסים ודרך ארץ, ויכולים לבוא לידי כעס ושנאה על ההולכים בדרך התורה (פסקי תשובות סי' קס"ג).

שיעור לציבור הרחב באשדוד בבי"כ הרב שאול רח' ההסתדרות 21 אזור א' בכל יום שני בנושא: אמונה

מ – 7:00-6:00 בערב עם הרב נתנאל בן פורת ומ – 8:00-7:00 עם הרב חנן לוגסי *עזרת הנשים פתוחה

טל: 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com